

Zsidó vallás és kultúra 2.

(BBN-HEB11-222, BBN-VAL11-131:5 BMA-VALD-458:3,
BMA-VALD-506.07, BMA-VALD17-203.02, BBV-202.17, BMVD-202.17)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-612)

3. Bevezetés az ünnepek témakörébe. Purim

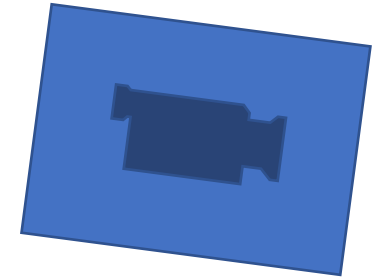
2021. 02. 25.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

- Nyitólap Main page
- Hírek News
- General Information
- Assziriológia Assyriology
- Hebraisztika Jewish Studies
- HebraWiki Project
- Munkatársak Faculty&Staff
- Órák Courses
- Könyvtár Library
- Kiadványok Publications
- Cikkek Articles
- Iráttár Archives
- Kutatás Ongoing research
- Hasznos linkek Links
- Volt hallgatók Alumni
- Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt2/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> (a félév végéig)
- Teams csoport: *Course 2020/21/2 BBN-HEB11-222 01 - Zsidó vallás és kultúra 2.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu,
<http://www.birot.hu/>, <http://birot.web.elte.hu/>
- Fogadóóra: csütörtök 14:00 – 15:30, emailes egyeztetés alapján.
- Pótóra, ha elmaradnának órák.

Követelmények:

A létszám és a digitális forma miatt a Neptunban meghirdetett követelményrendszerhez képest módosult!

Lásd itt: <http://birot.web.elte.hu/courses/2021-jiddiskajt2/Jiddiskajt-2-leiras.pdf>

- Jegyszerzés:

- A félév során a Teams-en keresztül beadandó feladatok (max. $10 \times 5\% = 50\%$).
 - Hetente 10 pont = a jegy 5%-a.
Félév során max. 10 alkalommal max. 10 pont = max. 100 pont.
 - Tizenkettőből minimálisan öt beadása kötelező a jegyszerzéshez.
 - Ha valaki több mint tíz alkalommal adja be, a legjobb tíz beadandó számít.
- Félév végén zárthelyi dolgozat (max. 100 pont, 50%) – *valamilyen technika segítségével*.
 - A teszten minimálisan 40%-os teljesítmény kell a jegyszerzéshez.

- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

Visszajelzés (és néhány kiegészítés)
a beadandóval kapcsolatban

A Sulhan arukh

- Rabbi Joszef Káró (1488–1575): *Sulhan arukh* (Cfát)
 - *Orah hajim* hétköznapi élet, imák, szombat és ünnepnapok.
 - *Jore dea* kasrut, jótékonyág, betérés, stb.
 - *Even ha-ezer* családjog
 - *Hosen mispat* polgári jog
- Rabbi Mose Iszerlesz (Rema / Remo / Remu): *Mappa* (Krakkó)

A Sulhan arukh (Jore dea 6,1)

Lekathila (לכתהילה): a priori

Bediavad (בְּדִיַעֲבָד): utólag

- One may slaughter with anything that is detached from the ground, whether slaughtering with a knife or a rock or a thin reed of a lake, or any of these that can cut. (one may slaughter). (These objects) must have a sharp edge, and cannot have a flaw. Regarding a knife that has one side that is bent and one side that is good, one **must not** slaughter with the good side **from the outset**, this was a parameter that was taken so as not to enable the slaughterer to come to use the bad side. **If he does** slaughter, because it was the good side that was used to slaughter, **it is permissible**.
- *Kizárólag acélkéssel szabad vágni?*
Ha látom, hogy a kés egyik éle tompa, vághatok azzal a késsel?
Ha utólag kiderül ki, hogy a kés egyik éle tompa volt, de én a másik élével vágtam, akkor a levágott állat tréfli (fogyasztásra alkalmatlan)?

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

Bevezetés az ünnepek témakörébe

purim ünnepével illusztrálva

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

- Időpont: héber naptár szerinti dátum.
- (Bibliai) források.
- Történeti magyarázat.
- Természeti magyarázat. Mezőgazdasági magyarázat.
- Filozófiai, misztikus stb. értelmezések.
- Vonatkozó halákhák (tórai, rabbinikus).
- Kapcsolódó szokások (minhágok). Például gasztronómia.
- Liturgiai tudnivalók.

„Szinkrón leíró”
vallástudomány

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

- Történeti fejlődés.
- Manapság hagyományos és modern közösségekben.
- Párhuzamok más vallásokkal
- Vallástudományi elméletek magyarázatai

Diakrón / történeti
vallástudomány

Összehasonlító
vallástudomány

Valláselméletek

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

- Bibliai forrás: Eszter könyve
- Misna, Talmud: *Megilla* traktátus
- Sulhan arukh: *Orah hajim* 686–697
- Történet:
 - Ahasvéros perzsa uralkodó.
 - Mordekhaj „a zsidó” és unokahúga: Eszter.
 - A gonosz Hámán.

Zsidó ünnepek és egyéb kiemelkedő napok csoportosítása

Lásd az 1. félév
2. előadását!

- **Tórai ünnepek:**

- *sabbat* (sabesz, szombat) és *ros hodes* (újhold)
- *ros hasana* (újév), *jom kippur* (engesztelő nap) – őszi nagyünnepek
- *peszah* („húsvét”), *savuot* („pünkösöd”), *szukot* (sátoros ünnep) – zarándokünnepek

- **Biblikus/posztbiblikus:**

- *Purim* és *hanukka*
- A szentélyek lerombolásához kapcsolódó gyásznapok

- **Modern cionista ünnepek**

- **Egyebek**, például: *tu bi-svat*

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

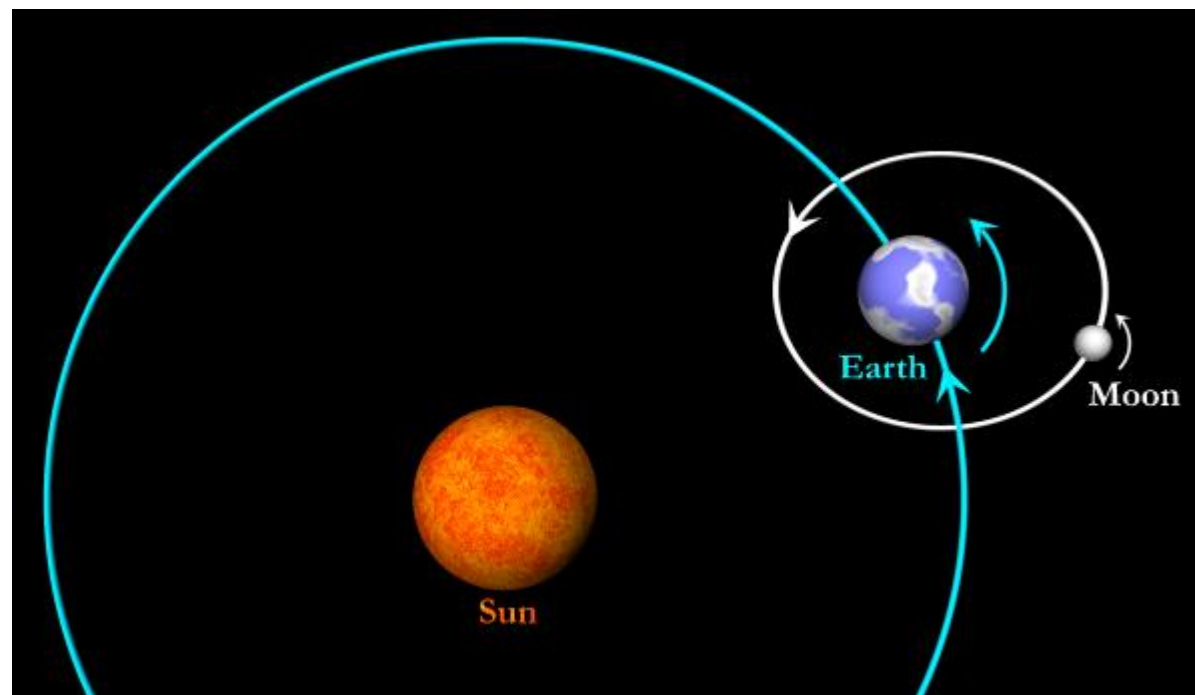
פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

- Időpont, héber naptár szerinti dátum:
 - Ádár 13: *Eszter böjtje* (vö. Eszter 4,16)
 - Ádár 14: *Purim*
 - Ádár 15: *Sosan Purim*
- Szökőévben: az első ádárban *purim katan* (פורים קטן, 'kis purim'), míg az igazi ünnep a második ádárban (ádár séni / ve-ádár) van.
- (Karaiták: szökőévben ők az első ádárban ünneplik.)

A zsidó élet az idő dimenzióban

Lásd az 1. félév
2. előadását!

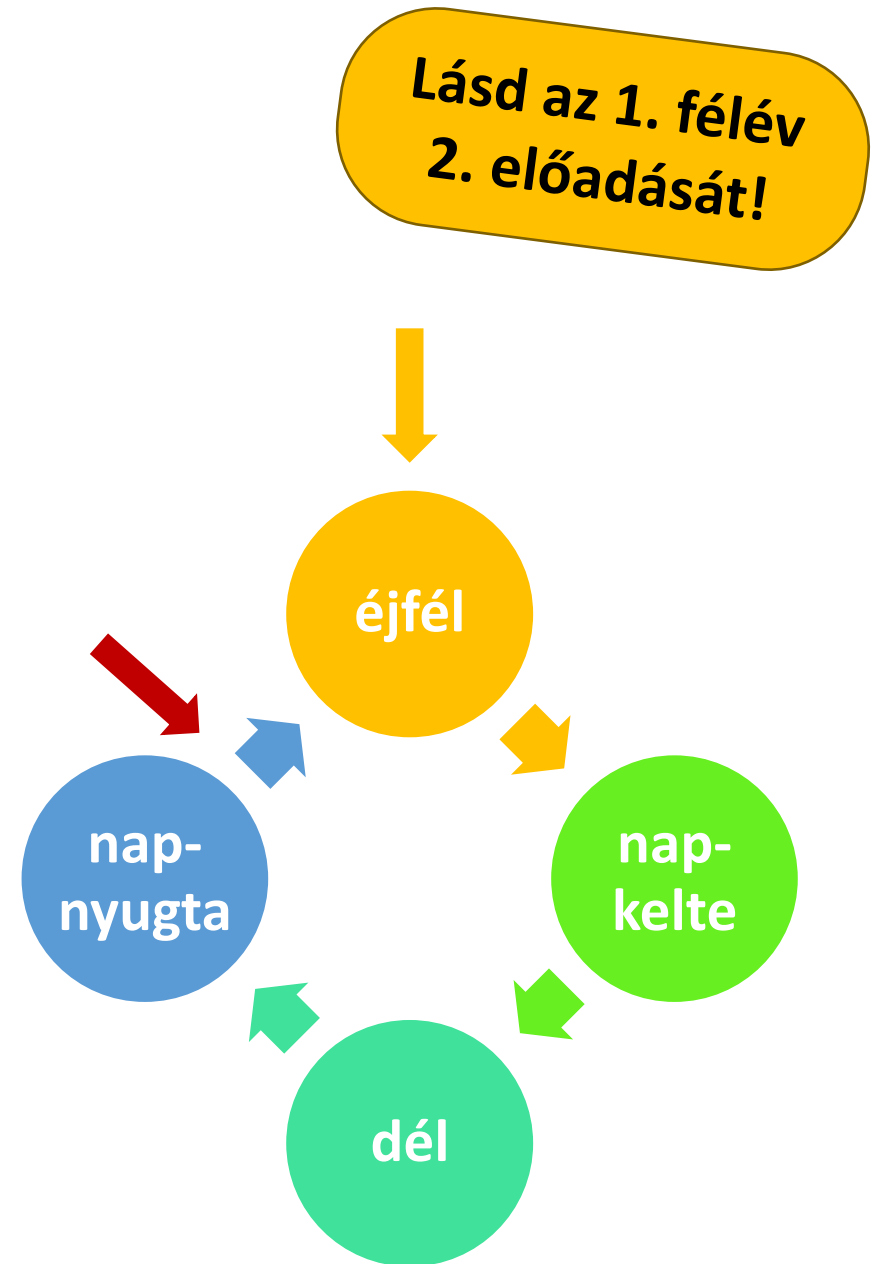
- Időszámítás (lineáris)
- Az élet ciklusa: születés – felnövekedés – esküvő – halál
- Naptár: év – hó – nap
 - ❖ Az év ciklusa
 - ❖ A hónap ciklusa
 - ❖ A hét ciklusa
 - ❖ A nap ciklusa

Melyik ciklus a kakukktojás a négy közül?

A nap ciklusa

- Polgári nap = éjféltől éjfélig. Azonban:
 - Nap = a judaizmusban
 - napnyugtától/sötétedéstől
 - napnyugtáig/sötétedésig
- A nap órákra történő bontása?
 - például egyes imák határideje:
- Reggeli ima, délutáni ima, esti ima

A zsinagógai naptár hónapjai

- Tavasz

- *niszan*
- *ijjar*
- *szivan*

- Nyár

- *tammuz*
- *av*
- *elul*

- Ősz

- *tisri / tistré*
- *ħesvan / marħesvan*
- *kiszlev*

- Tél

- *tevet*
- *svat*
- *adar*
- (második *adar*, *adar seni*, *ve-adar*)

Lásd az 1. félév
2. előadását!

MEGTANULANDÓ!

A zsinagógai naptár ünnepei

Lásd az 1. félév
2. előadását!

- Tavasz

- *niszan* - *pészah*
- *ijjar*
- *szivan* - *savuot*

- Nyár

- *tammuz* - *tammuz 17 böjt*
- *av* - *áv 9 böjt*
- *elul*

- Ősz

- *tisri / tisé* - *ros hasana*
- *jom kippur*
- *szukot*
- *hesvan / marhesvan*
- *kiszlev* - *hanukka*

- Tél

- *tevet* - *tevet 10 böjt*
- *svat* - *tu bi-svat*
- *adar* - *purim*

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

- Természeti magyarázat. Mezőgazdasági magyarázat.

Tél vége, karnevál stb.

- Filozófiai, misztikus stb. értelmezések.

Isten neve nem szerepel Eszter könyvében.

„Eszter” אסתר = 'elrejttem'

Isten elrejtőzik a történelemben a bibliai kor végén.

Purim mint a zsidógyűlölet feletti győzelem prototípusa?

Purim mint a diaszpórabeli zsidó identitás ünnepe?

Purim mint a feminizmus ünnepe?

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

• Vonatkozó halákhák : **négy** fő rabbinikus micva

1. Megilla-olvasás (Eszter könyve)

(Mikor? Hogyan? A szófér hogyan írja a tekercset?)

2. *Szeuda*: ünnepi étkezés ivással (!) (*ad de lo jada*)

3. *Misloah manot / slahmónesz*: ételek küldése

4. *Matanot le-evjonim*: pénzadomány szegények részére.

Milyen szempontok merülnek fel?

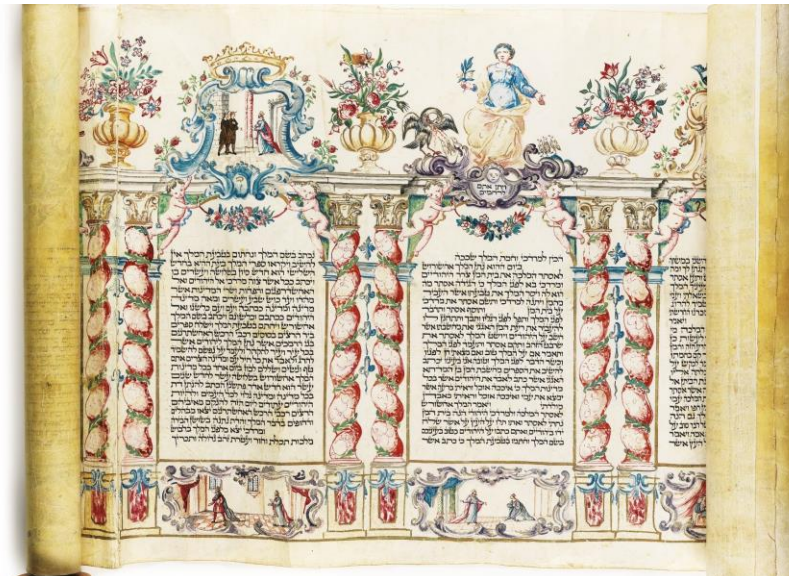
מגילת אסתר purim, a „sorsolás”

- Vonatkozó halákhák : négy fő rabbinikus micva

1. Megilla-olvasás (Eszter könyve)

(Mikor? Hogyan? A szófér hogyan írja a tekerercset?)

az ünnep iparművészeti aspektusai

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

- Kapcsolódó szokások (minhágok).

Például gasztronómia.

1. Beöltözés jelmezbe
2. Hámán-táska
3. Purimspíl

*az ünnep
néprajzi
aspektusai*

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

פורים *purim*, a „sorsvetés ünnepe”

- Liturgiai tudnivalók:

- Megilla-olvasás.

*Kerepelés, amikor
Hámán neve elhangzik.*

- Reggeli ima keretében: Tóra-olvasás.
- Nincs Hallél. Nincs muszáf-ima... *(részletesen a 3. félévben)*
- Áldások (*bróchék*) az egyes parancsolatok teljesítésekor.

- Stb.

*az ünnep
muzikológiai
aspektusai*

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

- Történeti fejlődés.
- Manapság hagyományos és modern közösségekben.
- Párhuzamok más vallásokkal
- Vallástudományi elméletek magyarázatai

Diakrón / történeti
vallástudomány

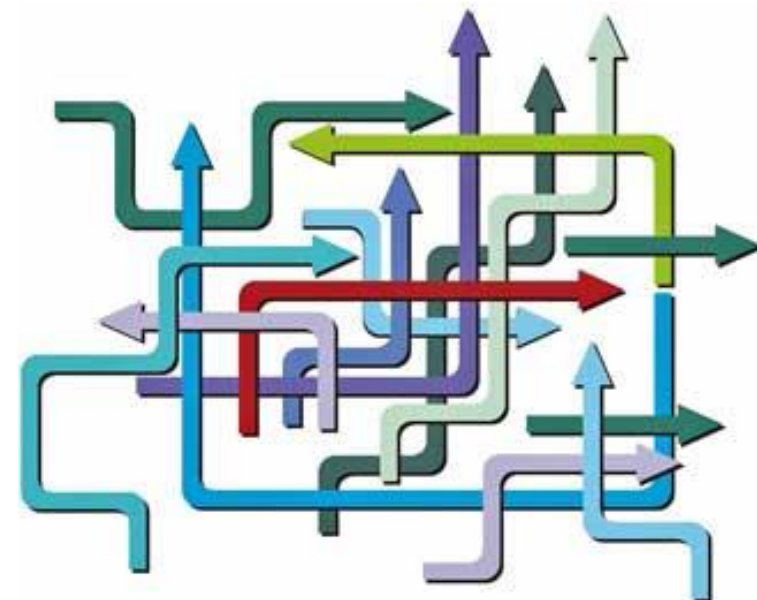
Összehasonlító
vallástudomány

Valláselméletek

Milyen szempontok merül(het)nek fel?

Összefoglalás: minden mindennel összefügg!

- Naptár, dátum. Narratíva.
- Bibliai és rabbinikus források.
- Magyarázatok, értelmezések, filozófia, misztika.
- Törvények (halakha), szokások (minhág), folklór, gasztronómia, liturgia.
- Iparművészeti, muzikológiai, néprajzi és antropológiai vetületek.
- Történeti fejlődés. Manapság hagyományos és modern közösségekben.
- Párhuzamok más vallásokkal. Vallástudományi elméletek magyarázatai.

Feladat a következő hétre

Bekapcsolódás online purimprogramokba

- A Mazsihisz és a BZSH központi ünnepe a Bethlen téri zsinagógából:

Ma (csütörtökön) 6.15-kor: <https://mazsihisz.hu/hirek-a-zsido-vilagbol/unnepek/purimi-elo-kozvetites-a-bethlen-teri-zsinagogabol>

+ már most is megtekinthető rövidfilmek ezen a linken.

-
- Chabad: <https://zsido.com/megilaolvasas-purimkor-jarvanyos-idoben/>.

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül egy teszt a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: március 3., szerda éjfél (23:59).

*Köszönöm a figyelmet,
viszlát jövő csütörtökön!*